

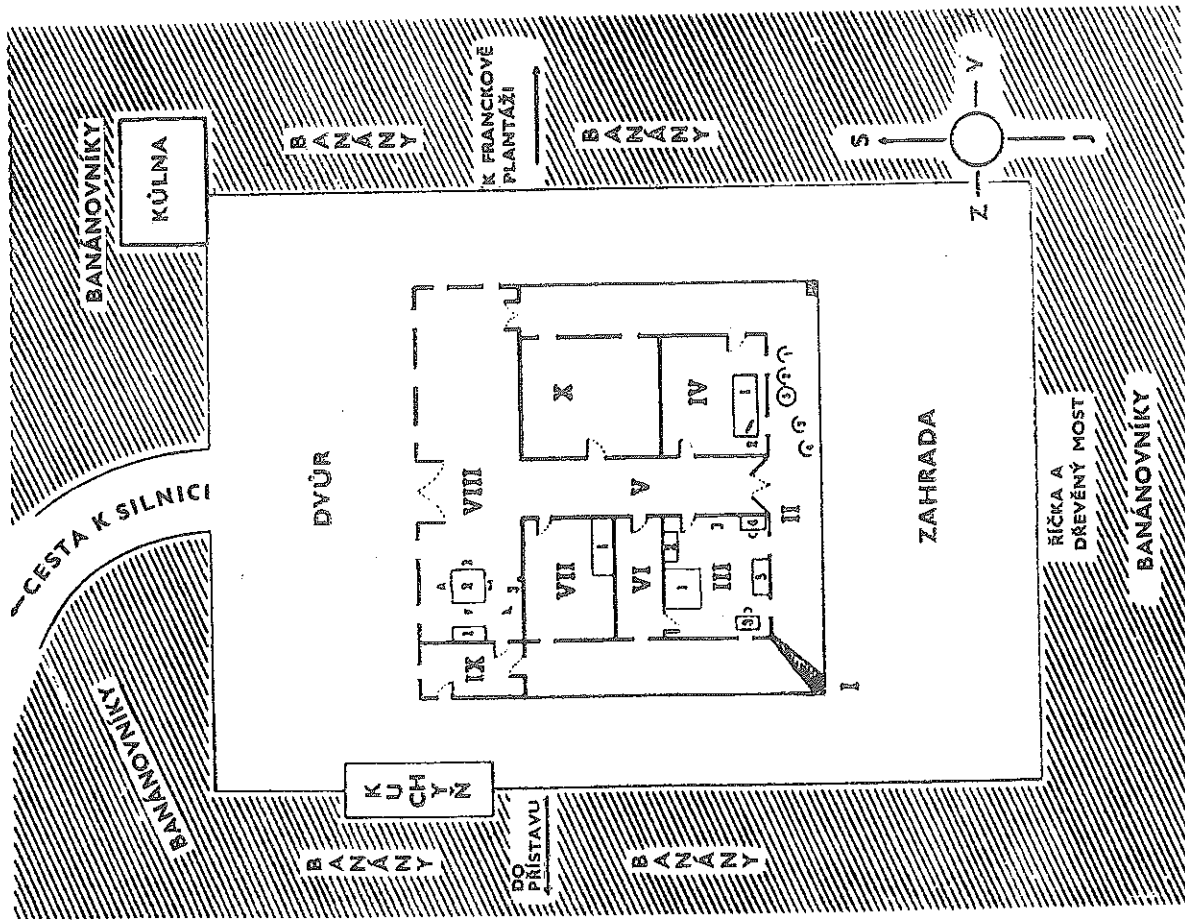
ALAIN
ROBBE-GRIlLET
ŽÁRLIVOST

ČESKOSLOVENSKÝ
SPISOVATEL
PRAHA
1965

A handwritten signature in black ink, which appears to be 'Alain Robbe-Grillet'. The signature is written in a cursive, flowing style.

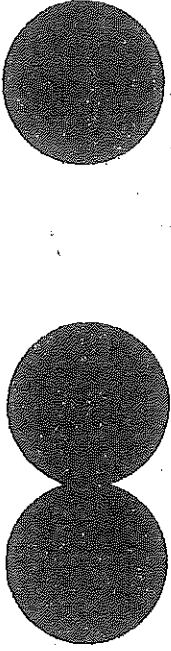
PŘELOŽILA ALENA HARTMANOVÁ

I. Jihovýchodní sloup a jeho stín na začátku románu. — II. Terasa: 1/ Francova židle
 2/ Židle A... 3/ Prázdná židle 4/ Manželova židle 5/ Nizký stolec — III. Pokoj: 1/ Postel
 2/ Prádelník 3/ Toaletní stolec 4/ Psací stůl 5/ Šatník — IV. Kancelář: 1/ Stůl 2/ Foto-
 grafie A... — V. Chodba — VI. Koupelna — VII. Malý pokoj: 1/ Postel — VIII. Jídlna
 a salón: 1/ Příbormník 2/ Stůl 3/ Skvrna po stonožce — IX. Příprava — X. Sklad nebo
 něco jiného (nepopsáno).

© 1957 by les Editions de Minit, 7 rue Bernard Palissy Paris 6°

Translation © 1965 Alena Hartmanová

Stín sloupu — sloupu, který podpírá jihozápadní roh střechy — dělí teď příslušný roh terasy na dvě stejné části. Terasa je široký krytý ochoz a lemuje dům na třech stranách. Je stejně široká uprostřed jako po stranách, a proto stín vřízený sloupem padá přesně na roh domu; ale dál nesaáhá, protože slunce je dosud příliš vysoko na obloze a svítí zatím jen na dlaždice terasy. Dřevěné zdi domu — přesně řečeno průčelí a západní stěnu — ještě chrání před slunečními paprsky střecha (střecha společná jak domu, tak terase). V daném okamžiku splývá stín jejího dolního kraje s průsečíkem terasy a obou svislých stěn, které tvoří roh domu.

Vnitřními dveřmi vešla teď z chodby do pokoje A... Nepohlédne k otevřenému oknu, kudy by tento kout terasy viděla hned od dveří. Teď se otáčí ke dveřím, aby je zavícela. Stále je oblečená ve světlých, velmi přiléhavých šatech se stojatým límečkem, které měla už při obědě. Christiana jí zase jednou připomněla, že v oděvu méně těsném se horko lépe snáší. Ale A... se jen usmála: netrpí horkem, zažila podnebí mnohem teplejší — například v Africe — a cítila se výborně. Ostatně nebojí se ani zimy. Vždycky je stejně svěží. Otočí hlavu a černé prstence vlasů se měkce zhoupnou po ramenou a na zádech.

Svrchu není na tlustém opěradle zábradlí už skoro žádný nátěr. Ukazuje se šedé dřevo pruhované podélnými prasklinkami. Z druhé strany za opěradlem, dobré dva metry pod terasou, začíná zahrada.

Ale pohled vycházející z pokoje se přes zábradlí přehoupne a dotkne se země až o hodně dál na protější

vřela, a dívá se bezmyšlenkovitě na oprýskané dřevo zábradlí, na oprýskaný rám okna blíž u ní a na omýtá prkna podlahy ještě víc u ní.

Udělá pár kroků pokojem, přistoupí k širokému prádelníku a otevře horní zásuvku. Přerovnává papíry v pravé části zásuvky, shýbne se a povytáhne příhrádku víc k sobě, aby do ní lépe viděla. Znovu hledá, pak se vztyčí, znehybní, lokty má u těla, hruďí kryje obě ohnutá předloktí — podle všeho drží v rukou list papíru.

Teď se otáčí ke světlu, aby mohla číst dál a neunavovala si oči. Skloněný profil se už nepohne. Papír je lehce namodralý, má obvyklý formát dopisního papíru a jeví velmi patrné stopy po přeložení čtvermo.

Potom A... zavře zásuvku a s dopisem v ruce odejde k psacímu stolu (stojí u druhého okna při vnitřní stěně, která dělí pokoj od chodby), posadí se a vytáhne z psací podložky před sebou list bílého modrého papíru — úplně stejný jako ten první, jenže čistý. Sundá kryt psacího pera, krátce pohledne vpravo (pohled nedosáhne ani doprostřed otevřeného okna kousek za něj), potom skloní hlavu k podložce a začne psát.

Černé a zářivé kaděře znehybní v ose zad, zhmotněné trochu níž úzkým kovovým závěrem šatů.

Stín sloupu — sloupu, který podpírá jihozápadní roh střechy — se teď dlouží po dlaždicích přes hlavní část terasy před průčelím, kde už připravili křesla na večer. Stín dosahuje špičkou skoro až ke vchodu, právě uprostřed průčelí. Na západní straně domu se do dřeva opírá slunce do výšky asi půldruhého metru. Kdyby třetí okno, vedoucí na tuto stranu, nemělo spuštěné žaluzie, lilo by se světlo do pokoje plným proudem.

Na druhém konci západního křídla terasy leží přípravná. Pootvěřenými dveřmi je slyšet hlas A..., potom hlas černého kuchaře, zpěvavý a překotný, pak znovu jasný, uměřený hlas, který dává příkazy pro večeri.

8 svahu údolíčka na plantáži mezi banánovníky. Mezi hustými chocholy širokých zelených listů půda neprosvítá. Poněvadž se tento úsek vysazoval poměrně nedávno, dá se tu ještě dobře sledovat pravidelné křížování řádek. V stejném stavu je skoro celá viditelná část koncese, protože nejstarší dílce — kde už převládla nesouměrnost — leží výš, na této straně údolí, to jest za domem.

Za domem, jen nepatrně pod krajem vysočiny, vede také silnice. Tato silnice, jediný přístup k plantáži, tvoří zároveň její severní hranici. Od silnice vede ke skladějším sjezdová cesta a klesá až k domu, kde se na rozsáhlé, mírně zvlněné rovině mohou auta obracet. Dům vede rovnou na toto prostranství, které od něho není odděleno ani věrandou, ani ochozem, kdežto na ostatních třech stranách ho vrbí terasa.

Za touto plošinkou se začíná terén víc svažovat, takže střední díl terasy (při jižním průčelí) se zvedá nejméně dva metry nad zahradou.

Kolem dokola zahrady až na konec plantáže se prostírá zelená plocha banánovníků.

Napravo i nalevo se z terasy nedá pro přílišnou blízkost rostlin a nedostatek rozhledu jejich uspořádání dobře rozeznat; zato níž, u dna údolí, je křížové rozmištění rostlin nápadné na první pohled. Na některých čerstvě vysazených dílcích — tam, kde narudlá půda teprve začíná ustupovat listí — dá se hravě sledovat, jak se pravidelné řady mladých kmenů rozbíhají křížem čtyřmi směry.

Tento výkon nedá o nic víc práce ani na protější svahu, ačkoliv tam jsou dílce vzrostlejší: místo se totiž oku samo nabízí, při pohledu z jednoho či druhého okna pokoje padne tam zrak docela bezděčně a přirozeně, a proto tam s dozorem nejsou žádné těžkosti (ačkoliv cesta tam trvá dlouho).

A... se zády opírá o vnitřní dveře, které právě za-

Slunce zmizelo za skalnatou ostruhou, kterou končí nejvyšší výběžek vysočiny.

A... sedí čelem do údolí v jednom z křesel místní výroby a čte román, který si včera vypůjčila. Mluví o něm už v polehce. Neodtrhne oči od knihy a pokračuje v četbě, pokud světlo stačí. Potom zvedne hlavu, zavře knihu — odloží ji na nízký stůlek na dosah ruky — a zůstane sedět s pohledem upřeným přímo před sebe na sloupkové zábradlí a na banánovníky na protějším svahu, brzy neviditelné ve tmě. Zdá se, že naslouchá vřavě, která stoupá ze všech stran a kterou vydávají tisíce cvrčků žijících v dolině. Ale v této neutichající, jednotvárné, ohlušivé vřavě se nedá nic uslyšet.

Na večeri je tu zase Franck, usměvavý, přívětivý, hovorný. Christiana s ním tentokrát nepřišla; zůstala doma u dítěte, které má trochu horečky. V poslední době to není žádná vzácnost, když její manžel přijde takto bez ní: kvůli dítěti a také kvůli jejím vlastním zdravotním potížím, neboť Christiana špatně snáší toto vlhké a parné podnebí, a konečně kvůli starostem s domácností, které jí způsobuje služebnictvo příliš četné a špatně vedené.

Ale dnes večer jí A... přece jen čekala, aspoň dala prostít pro čtyři. Dá přebytečný příbor hned odnést. Na terase klesne Franck do jednoho z nízkých křesel a obličejem zvoláním konstatuje jejich pohodlnost. Jsou to velmi prostá křesla ze dřeva a kožených popruhů, zhotovená podle návrhu A... domorodým řemeslníkem. A... se nakloní k Franckovi, aby mu podala sklenku. Ačkoliv se už docela setmělo, nepřála si A..., aby přinesli lampy, protože, jak řekla, přitahují komáry. Sklenky jsou skoro až po okraj plné směsi koňaku a sodovky, ve které plave kostička ledu. Aby snad v úplné tmě obsah neobratným pohybem nepřevrhla, přistoupí A... až těsně ke křeslu, kde sedí Franck.

V pravé ruce drží opatrně sklenku, kterou mu určila. Druhou rukou se opře o opěradlo křesla a sklání se k němu tak nízko, že se jejích hlavy ocnou u sebe. Franck zamumlá několik slov: patrně poděkování.

A... se hbitě vztýčí, uchopí třetí sklenku — nebojí se, že ji rozlije, poněvadž není tak plná — a jde si sednout vedle Francka; ten dává líčí poruchu nákladního auta, o které začal vykládat, sotva přišel.

A... dnes večer sama rozestavila křesla, když je sluha vynesl na terasu. Její křeslo a to, které přichystala pro Francka, stojí vedle sebe u zdi domu — lenochem ke stěně, pochopitelně — pod oknem kanceláře. Má tudíž A... Franckovo křeslo po levici a po pravici — jenže víc vpředu — stoleček s láhvemi. Druhá dvě křesla umístila z druhé strany stolu ještě víc doprava tak, aby nepřekážela pohledu z prvních dvou křesel přes zábradlí. Rovněž kvůli „rozhledu“ nejsou ta to druhá dvě křesla obrácena k ostatním: stojí napříč, natočena šikmo k sloupkovému zábradlí a k protější straně. Následkem toho musí osoby, které v nich sedí, namáhavě vytáčet hlavu doleva, kdyžkoli se chtějí podívat na A... — především se to týká čtvrtého, nejvzdálenějšího křesla.

Třetí křeslo, vlastně skládací sedátko z plátna napjatého na kovovém rámu, mezi čtvrtým křeslem a stolem, stojí trochu víc vzadu. Právě toto méně pohodlné sedadlo zůstalo prázdné.

Franckův hlas rozvláčně líčí potíže, které mu přinesl den na plantáži. Zdá se, že A... to zajímá. Občas ho povzbudí několika slovy, které svědčí o její pozornosti. Když se oba odmlčí, je slyšet cinknutí sklenky pokládané na stoleček.

Na druhé straně zábradlí směrem ke srání je jenom vřava cvrčků a bezhvězdná černá noc.

V jídelně září dvě benzínové lampy. Jedna stojí na kraji dlouhého příborníku při jeho levém konci, druhá

přímo na stole na prázdném místě čtvrtého stolovníka.

Stůl má tvar čtverce, protože nebyl prodloužen vložkami (pro tak malý počet osob je to zbytečné). Tři strany čtverce zabírají příbory, čtvrtou lampa. A... je na svém obvyklém místě, Franck sedí napravo od ní — to jest před příborníkem.

Na příborníku, nalevo od druhé lampy (to jest u otevřených dveří do přípravy), se vrší čisté talíře, nachystané k večeři. Napravo od lampy, víc při zdi, označuje střed tohoto kusu nábytku domorodý džbán z pálené hlíny. Dál vpravo se rýsuje na šedé malbě stěny zvětšený rozplývavý stín mužské hlavy — Franckovy hlavy. Franck si nevezal ani kabát, ani kravatu, košili má u krku rozhalenou; ale je to dokonale bílá košile z jemné látky výborné jakosti, se slonovinovými knoflíčky v dvojitých manžetách.

A... má stejné šaty jako v poledne. Franck se kvůli nim málem pohádal se svou ženou, když Christiana kritizovala jejich stůh jako „příliš teplý pro tuhle zemi“. A... se jen usmála: „Ani se mi nezdá, že by zdejší podnebí bylo tak nesnesitelné,“ řekla, aby změnila námět hovoru. „Kdybyste věděla, jaké vedro bylo v Kandě deset měsíců z dvanácti!...“ Hovor se pak chvíli točil kolem Afriky.

Otevřenými dveřmi přípravy vešel sluha, oběma rukama drží mísu s polévku. Sotva ji postaví, požádá ho A..., aby dal lampu se stolu, protože prý ji příliš ostré světlo bodá do očí. Sluha zvedne lampu za držadlo a odnese ji na druhý konec místnosti na kus nábytku, který mu A... ukazuje naptaženou levou rukou.

Stůl se ponoří do polostínu. Hlavním zdrojem světla se stala lampa na příborníku, poněvadž druhá lampa je teď mnohem dál, až na druhém konci jídelny.

Ze stěny u přípravy zmizela Franckova hlava. Jeho

bílá košile se už neleskne jako prve pod přímým osvětlením. Jenom na pravý rukáv dopadají zezadu velmi kosé paprsky: rameno a paži vroubí světlá linka, stejně jako ucho a krk o kus výš. Obličej se octl skoro v protisvětle.

„Nezdá se vám, že je to tak lepší?“ zeptá se A... a otočí se k němu.

„Rozhodně, je to intimnější,“ odpoví Franck.

Polyká rychle svou polévku. Nedopouští se přitom žádných nepatřičných pohybů, drží lžiči správným způsobem a vstřebává tekutinu bez hluku, a přece budí dojem, že na tento nenáročný úkol vynakládá nepřiměřenou energii a elán. Přesto by se dalo těžko říci, které důležité pravidlo zanedbává, v které jednotlivosti se prohřešuje.

Nelze mu vytknout žádnou zřejmou chybu, ale přesto jeho počínání je nápadné, zejména srovnáme-li je s počínáním A..., která právě skončila touž činností, a přece vypadá, jako by se ani nepohnula, ale nezbudila přitom pozornost ani nepřirozenou strnulost. Jen pohled na její talíř — prázdný, ale uspiněný — podává důkaz o tom, že se nezapomněla obsloužit.

Ostatné paměť si dokáže nakonec vybavit několik pohybů její pravičky a rtů, stoupání a klesání lžice mezi talířem a ústy, které lze považovat za průkazné.

Pro jistotu je možno položit ještě otázku, nezdá-li se jí polévka přesolená.

„Ale ne,“ odpoví, „sůl se jíst musí, proti pocení.“

Ani to ovšem nedokazuje nezvratně, že dnes polévku opravdu ochutnala.

Teď odklízí sluha talíře. Proto se už na talíři A... nedají znovu ověřit stopy potřísnění — ani jejich nepřítomnost, jestliže si polévku nevzala.

Hovor se vrátil k porouchanému kamiónu: příště už Franck nikdy nekoupí starý vojenský materiál;

poslední akvizice mu způsobily příliš nepřijemnosti; až bude musit některý vůz vyřadit, opatří si nový.

Ale dělá chybu, když chce dát černým šoferům do rukou nové auto. Zničí mu je stejně rychle, ne-li dřív než starý stroj.

„Ba ne,“ řekne Franck, „když bude motor nový, nebude se v něm řídicí hrabat.“

Mohl by vědět, že opak je правда: nový motor bude hračka daleko lákavější, a přehnaná rychlost na špatných silnicích a akrobacie u volantu...

Na základě svých tříletých zkušeností soudí Franck, že spolehliví šoféři existují i mezi černochoy. A... si to myslí rovněž, přirozeně.

Během diskuse o relativní odolnosti různých strojů se zdržela hovor, ale otázka šoferů vyvolala z její strany dost dlouhý a kategoričtý zásah.

Ostatně snad má pravdu. Pak ovšem by měl pravdu i Franck.

Oba teď mluví o románu, který A... čte. Odehrává se v Afice. Hrdinka nesnáší tropické podnebí (jako Christiana). Dokonce dostává z vedra úplné záchvaty.

„Tyhle věci jsou hlavně psychologické,“ podotýká Franck. Pak udělá narážku — málo jasnou pro toho, kdo knihu ani neprolistoval — na chování manžela. Věta končí „musí mít rád“ nebo „musí vyhrát“, ale je vyloučeno zjistit s určitostí, oč nebo o koho jde. Franck pohlédne na A... ona pohlédne na Francka. Věnuje mu letný úsměv, rychle pohlcený šerem. Pochopila, poněvadž zná příběh.

Ne, její tahy se nepohnuly. Jejich utkvělost není tak nedávného data: od posledních slov se rty ani nezačhvěly. Prchavý úsměv vyvolal asi jen odlesk lampy nebo stín mýry.

V tu chvíli ostatně už nebyla otočená k Franckovi. Odvrátila právě hlavu do směru osy stolu a dívala se přímo před sebe na holou stěnu, kde zůstala načerve-

nalá skvrna po stonožce, zamáčkнутé minulý týden, začátkem měsíce, možná před měsícem nebo ještě dříve.

Franckův obličej je proti světlu a nedá se z něho nic vyčíst.

Věšel sluha, aby odnesl talíře. A... ho žádá, aby kávu předložil na terase jako obvykle.

Venku je naprostá tma. Nikdo už nemluví. Hřmot cvrků přestal. Není slyšet nic než občas krátký skřek nočního dravce, náhlé zabzučení brouka, cinknutí porcelánového šálečku odkládaného na nízký stůl.

Franck a A... opět usedli do svých křesel u dřevěné zdi domu. Volně zůstalo zase sedátko s kovovým rámem. Pro umístění čtvrtého křesla je nyní ještě méně důvodů, neboť žádná vyhlídka už neexistuje. (Ani před večerí za krátkého soumraku nebylo krajínu příliš úzkými mezerami mezi sloupky zábradlí dobře vidět a vrchem přes zábradlí se dalo zahlédnout jen nebe.)

Když se prsty sunou po zábradlí ve směru zátkování a podélných prasklinek, je dřevo hladké na dotek. Potom přijde pásmo šupinek, pak znovu rovná plocha, jenž tentokrát bez orientačních rýh, pouze tu a tam tečkovaná nepatrnými hrbolky náteru.

Za denního světla vytváří střídání obou šedí — šedí holého dřeva a trochu světlejší šedí zbyvajících náterů — složité obrazce špičatých obrysů, připomínajících zuby pily. Na opěradle zbyvají z náteru jen osamělé vypuklé ostrůvky. Na sloupcích je oprýskaných míst mnohem méně; tvoří mělké dolíčky většinou uprostřed kuželky, kde prsty nahmatají vislé pukliny v dřevě. Na obvodu těchto prohlubní se lehce odlupují další šupiny náteru, stačí vsunout nehet pod odchýlnutý kraj a přitlačit ohnutím prstu; odpor lze sotva postřehnout.

Na opačné straně rozeznává teď oko, uvykající tmě, světlejší předmět na pozadí domovní zdi: Franckovy

bílou košili. Obě předloktí leží dlaněmi dolů na opěradlech křesla. Zádý se opírá o lenoch.

A... si brouká taneční melodii, ale slovům není rozumět. Franck jim snad rozumí, pokud je už zná, protože je často slyšel, snad v její společnosti. Snad je to jeho oblíbená deska.

Také A... má paže na opěradle, jenže nejsou vidět tak jasně jako paže jejího souseda, protože její šaty mají rukávky sice světlé, ale ne bílé. Ruce leží všechny čtyři v jedné řadě, bez hnutí. Mezi levou rukou A... a Franckovou pravou rukou je mezera asi deset centimetrů široká. Pronikavý skřek nočního dravce, ostrý a krátký, zazní znovu dole v údolí, nedá se přesně stanovit kde.

„Už bych měl jít domů,“ řekne Franck.

„Ale ne,“ odpoví hned A..., „ještě není pozdě. Tak příjemně se tu sedí.“

Kdyby chtěl Franck opravdu odejít, měl by pro to dobrý důvod: nechal ženu a dítě samy doma. Ale on mluví jen o tom, že bude musit zítra časně vstávat, o Christianě se ani nezmíní. Tyž ostrý a krátký skřek teď zazní z větší blízkosti, zdá se, že přichází ze zahrady, hned pod terasou na východní straně. Jako ozvěna se ozve úplně stejný skřek z opačné strany. Shora od silnice jim odpovídají jiné skřeky a další zdola z údolí.

Někdy je zvuk trochu hlubší nebo delší. Pravděpodobně je vydávají různé druhy zvířat. A přece jsou si ty zvuky podobné, ne že by měly nějaký společný ráz, který by se dal snadno určit, spíš by se dalo mluvit o společném nedostatku charakteru: nepřipomínají výrazy děsu nebo bolesti nebo hrozby nebo dokonce lásky. Budí dojem zvuků mechanických, vydávaných bez zřetelného důvodu, nevyslovujících nic, signalizující pouze existenci, přítomnost a pohyby každého tvora, jehož dráhu nocí vytýčují.

„Přece jenom,“ řekne Franck, „už bych měl jít.“

A... neodpoví. Ani on, ani ona se nepohnuli. Sedí vedle sebe, zabořeni v křeslech, s pažemi na opěradlech: jejich čtyři ruce leží stejně vysoko, v jedné řadě rovnoběžně se zdí domu.

Stín jihozápadního sloupu — v rohu terasy u pokoje — se teď promítá na půdu zahrady. Do údolí se hrne proudem slunce, stojící ještě nízko na východní obloze. V tomto osvětlení jsou řady banánovníků, šikmé k ose údolí, všude jasně patrné.

Na úbočí proti svahu, na kterém stojí dům, se rostliny snadno počítají zdola až k vrchnímu konci hořejších polí; hlavně na dílcích na stráni přímo proti domu, kde je porost mladý.

Údolí je na šířku už většinou obdělané: zbývá jen asi třicetimetrový pruh buše na kraji vysočiny, přecházející ve svah údolí oblým chlunkem bez hřebene nebo skalnatého srázu.

Hranice mezi nevymýceným pásmem a banánovníkovou plantáží není úplně rovná. Je to lomená čára s úhly vybíhajícími střídavě ven a dovnitř; každý vrchol patří k jinému dílci jiného stáří, ale řádky běží většinou týmž směrem.

Rovnou naproti domu označuje ostrůvek stromů nejvyšší bod, kam až sahá obdělaná půda. Pole, které tam končí, má tvar obdélníka. Mezi chocholy listů půda neprosvítá nebo skoro neprosvítá. Jen řady kmenů v přesném zákrytu svědčí o tom, že se rostliny vysazovaly nedávno a že se dosud nesklidil ani trs.

Od ostrůvku stromů klesá horní mez pole po svahu dolů, ale mírně se přitom odchyľuje (doleva) od největšího spádu stráně. Shora dolů až k spodní hranici dílce je v jedné řadě třicet dva banánovníků.

Pak přijde další pozemek s týmž rozvržením řádek;